

Hallitussihteeri
Annika Juurikko

Asiantuntija
Severi Saarela

Vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle liittyen hallituksen esitykseen laeiksi elatustukilain, lapsen elatuksesta annetun lain sekä tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta (HE 115/2025 vp)

Hallituksen esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnista

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä vastinetta liittyen hallituksen esityksessä tehtyyn arvioon sen taloudellisista vaikutuksista. Vastauksena pyyntöön sosiaali- ja terveysministeriö lausuu seuraavaa.

Kuten hallituksen esityksen otsikon 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset alla todetaan, on Kansaneläkelaitos (jäljempänä Kela) vaikutusten arvioinnin tueksi tehnyt rekistereistään haun elatusvelvollisista, joilla on puutteellinen elatuskyky, jonka vuoksi lapsi saa elatustukea. Haussa rajattiin pois elatusvelvolliset, jotka saavat toimeentulotukea, eläkettä tai työttömyysturvaa Kansaneläkelaitoksen tietojen mukaan, sillä heidän elatuskykynsä ei arvioida parantuneen. Jäljelle jäi noin 6 000 elatusvelvollista. Kyseisen elatusvelvollisten ryhmän kohdalla elatusavun korottaminen voisi, Kelan arvion mukaan, olla mahdollista, koska näillä elatusvelvollisilla henkilöillä näyttää etuuskien näkökulmasta katsottuna olevan elatuskykyä.

Esityksessä ehdotetusti Kela tarkastelisi niiden elatusvelvollisten taloudellista tilannetta, joiden lapsista maksetaan elatustukea elatusvelvollisen puutteellisen elatuskyvyn perusteella, tai joille on myönnetty toistuvasti maksuvapautuksia. Tämä tarkastelu toteutettaisiin etuuskien toimeenpanon yhteydessä (ts. ei määräaikaistarkasteluna). Kela on arvioinut, että em. tarkastelun tuloksena hyvinvointialueille tehtävien ilmoitusten määrä olisi enintään 1000 kappaletta vuodessa. Kelan karkealla tasolla tehdystä arvioissa jokainen elatusvelvollinen on laskettu mukaan vain yhden kerran, vaikka lapsia, joita koskien on vahvistettu elatussopimus, olisi useampi, eli maksussa olisi elatustuki useammasta lapsesta. Keskimääräinen elatustuen määrä kuukaudessa saajaa kohti oli vuoden 2024 lopussa noin 282 euroa. Tämän perusteella voidaan arvioida, että jos elatusapusopimuksia saataisiin esityksen johdosta päivitettyä noin 1000 kappaletta vuodessa, olisi potentiaalinen säästö noin 3,4 miljoonaa euroa vuodessa¹. Tämän potentiaalinen säästön ei kuitenkaan uskota toteutuvan täysimääräisesti, sillä 1000 saajaa oli Kelan tekemien ilmoitusten arvion enimmäismäärä.

Lisäksi esityksessä ehdotetun uuden sääntelyn seurauksena Kela ilmoittaisi hyvinvointialueille myös elatusavun maksuvapautushakemusten yhteydessä esiin tulevista, elatusvelvollisen tilanteeseen nähden liian suuriksi osoittautuneista elatusavuista. Ilmoitukset maksuvapautuksista kohdentuisivat todennäköisesti alkuvuoteen 2026.

Kaikkien Kansaneläkelaitoksen tekemien ilmoitusten ei kuitenkaan arvioida johtavan uuteen elatussopimukseen hyvinvointialueella. Elatusapusopimusten päivittäminen vaati Kelan ilmoituksen jälkeen toimia sekä

¹ Ko. säästöarvio on saatu kertomalla keskimääräinen elatustuen määrä saajaa kohti kuukaudessa (282 eur) kuukausien määrällä vuodessa, sekä niiden elatusvelvollisten arvioidulla määrällä, joiden kohdalla elatussopimus tai -tuomio muutettaisiin (1000 kpl).

Hallitussihteeri
Annika Juurikko

Asiantuntija
Severi Saarela

hyvinvointialueilta, että elatusvelvollisilta. Säästön toteutumiseen vaikuttaisivat merkittävässä määrin myös ne toimenpiteet, joita hyvinvointialueilla ilmoitusten johdosta toteutettaisiin. Tämän takia esityksessä on päädytty potentiaalista säästöä pienempiin arvioihin. Elatustukimenojen säästön on arvioitu toteutuvan asteittain, kun Kela saa ilmoitettua vuosittain elatusvelvollisen tosiasiallista elatuskykyä vastaamattomia sopimuksia hyvinvointialueille ja sopimuksia saatetaan vanhempien elatuskykyä vastaaviksi. Vuonna 2026 säästöksi arvioidaan noin 2 miljoonaa euroa, vuonna 2027 noin 4 miljoonaa euroa ja pitkän aikavälin säästöksi noin 7 miljoonaa euroa, kun Kelan ja hyvinvointialueiden käytännöt on saatu vakinaistettua.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi elatusvelvollisen velvollisuudesta ottaa yhteyttä toimivaltaiseen hyvinvointialueeseen elatusavun korottamistarpeen selvittämiseksi, jos hänen olosuhteissaan on tapahtunut hänen elatuskykyään olennaisesti parantavia muutoksia. Säännös olisi elatusvelvollista ohjaava, eikä sen laiminlyönnistä seuraisi sanktiota. Julkisen talouden säästöt voivat toteutua arvioitua suurempana, jos elatusvelvolliset noudattavat esitettyä säännöstä sanktioiden puutteesta huolimatta.

Kela ja Helsingin kaupunki ovat valiokunnalle toimittamissaan lausunnoissa viitanneet elatustukilain 36 §:ään lausuntokierroksen jälkeen tehtyyn täydennykseen siitä, että tarkastelua Kelassa toteutettaisiin yli vuoden voimassaolleiden elatussopimusten, tuomioiden tai muiden elatusavun vahvistamiseen johtavien asiakirjojen osalta. Helsingin kaupunki on lausunnossaan tuonut esille, että useimmat elatustukeen oikeuttavat elatussopimukset vahvistetaan hyvinvointialueella enintään vuodeksi STM:n laatiman ohjauskirjeen² mukaisesti ja ne jäisivät näin ollen Kelan toteuttaman tarkastelun ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että Helsingin kaupungin esiin tuoma käytäntö (ts. ministeriön ohjeen mukaan toimiminen) voi vaikuttaa Kelan hyvinvointialueelle tekemien ilmoitusten määrää vähentävästi, ja tätä kautta laskea Kelan ilmoituksista johtuvaa säästöä laskevasti. Mainittu käytäntö on omiaan lisäämään elatusapusopimusten ajantasaisuutta ja jossain määrin vähentämään elatustuen tarvetta. Vähentäessään tarvetta Kelan ilmoitusmenettelyyn on sosiaali- ja terveysministeriön ohjauskirjeen noudattaminen omiaan vaikuttamaan myös viranomaisaloitteisten toimien tarvetta vähentävästi (vrt. hallituksen esityksen viranomaisvaikutukset). Ilmoitusten vuosittaista kokonaismäärää koskevaan arvioon nojautuen sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että Kelan hyvinvointialueille tekemien ilmoitusten vuosittainen määrä hyvinvointialuetta kohden olisi maltillinen.

Kela on lausunnossaan tuonut esille, että esityksessä ei ole arvioitu sille aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia, jotka voisivat syntyä hyvinvointialueiden tietopyynnöistä lapsen elatuksesta annetun lain 8 d §:n ja asiakastietolain 64 §:n perusteella. Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että lapsen elatuksesta annettuun lakiin ehdotetun 8 d §:n tarkoituksena on ollut selkeyttää hyvinvointialueiden tiedonsaantioikeutta elatusavun määrittämisen ja vahvistamisen yhteydessä. Tarkoitus on, että tässä yhteydessä mahdollisesti tarvittavat Kelan tiedot hankittaisiin Kelmu-etuustietopalvelun kautta, jolloin Kelalle ei syntyisi ylimääräisiä toimeenpanon kustannuksia.

Esityksen julkisen talouden säästöjen toteutuminen vaatii toimia niin Kelalta, hyvinvointialueilta kuin elatusvelvollisilta. Tämä on otettu huomioon esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee viranomaisohjeistusta lainmuutosten uudistuksen sujuvan toimeenpanon ja julkisen talouden säästöjen varmistamiseksi.

² Sosiaali- ja terveysministeriön ohjauskirje hyvinvointialueille VN/31429/2024: https://stm.fi/documents/1271139/198978037/2.12.2024_Ohjausasiakirja+elatusavun+vahvistamisesta.pdf/4a2dc36e-3c07-8084-84b7-92d63fa79976/2.12.2024_Ohjausasiakirja+elatusavun+vahvistamisesta.pdf?t=1733133852183